

Tanja Sabel

Sijoitetun nuoren kokemus turvallisuudesta koulukodissa

Hengellisyys osana turvallisuudentunnetta koulukodissa

Opinnäytetyö

CENTRIA AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

Huhtikuu 2015

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö	Aika	Tekijä/tekijät
Humanistinen ja kasvatustieteiden yksikkö, Ylivieskan yksikkö	Huhtikuu 2015	Tanja Sabel
Koulutusohjelma		
Kansalaistoiminta ja nuorisotyö		
Työn nimi		
Sijoitetun nuoren kokemus turvallisuudesta koulukodissa. Hengellisyys osana turvallisuudentunnetta koulukodissa.		
Työn ohjaaja	Sivumäärä	
Vesa Nuorva	[41 + 2 liitettä]	
Työelämäohjaaja		
Nina Ehrström		
<p>Koulukotiin sijoitetun nuoren elämäntilanne on usein kriisiytynyt ja nuori tuntee olonsa turvattomaksi. Miten sijoitettu nuori kokee turvallisuuden tunteen koulukodissa? Mitkä eri elementit tuovat nuorelle turvaa vaikeassa elämäntilanteessa, koulukotisijoitukseen joutuessa? Tuoko hengellisyys turvaa? Pitäisikö hengellisyys olla osa koulukodin arkea?</p> <p>Tutkimus on laadullinen ja siihen kerättiin materiaalia koulukotinuoria haastatella sekä Kokemuksesta voimaa –hankkeen työpajoista. Tutkimustulosten valossa nuori saa turvallisuuden kokemuksen ympärillä olevista ihmisistä ja suhteistaan heihin. Yhteisöllisyys ja toiminnallisuus ovat subjektiivisen turvallisuuden tunteen ytimenä. Tutkimustulosten valossa voi myös todeta, että hengellisyys täytyisi olla osa koulukodin arkea, jotta myös nuoren hengellisiin tarpeisiin vastattaisiin.</p>		
Asiasana		
Hengellisyys, koulukoti, laitos, sijoitettu nuori, turvallisuus		

ABSTRACT

CENTRIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES Humanities and Education, Ylivieska	Date April 2015	Author Tanja Sabel
Degree programme Civic Activity and Youth Work		
Name of thesis A young person`s experience of security when placed into a reform school. Spirituality as a part of the feeling of security in a reform school.		
Instructor Dr Vesa Nuorva	Pages [41 + 2 appendices]	
Supervisor Nina Ehrström		
<p>A young person`s situation as a whole, when placed in a reform school, is often critical and the feeling of insecurity is therefore strong. How does one experience security in a reform school? Which are the elements of security in a critical situation such as a placement into a reform school? Does spirituality contribute to the feeling of security? Should spirituality be a part of the routines in a reform school?</p> <p>The study was qualitative and it was carried out by interviewing youngsters in a reform school and by using material from the national project "Kokemuksesta voimaa". This is a project aiming to develop the work in reform schools by using the experiences and views of former students at the reform schools.</p> <p>According to the study the feeling of security is based on the relationships to people surrounding the youngster. Communality and activities are at the heart of the subjective feeling of security. Spirituality should also be a part of the practice of a reform school so that the youngster`s spiritual needs also would be fulfilled.</p>		
Key words Institution, reform school, safety, spirituality		

TIIVISTELMÄ**ABSTRACT****ESIPUHE****SISÄLLYS**

1 JOHDANTO	2
2 YHTEISÖLLISYYS JA TOIMINNALLISUUS OSANA HYVINVOINTIA	4
2.1 Yhteisöllisyys osana hyvinvointia	4
2.2 Toiminnan merkitys arjen hyvinvoinnissa.....	5
3 TURVALISUUS JA TURVATTOMUUS	7
3.1 Lapsen ja nuoren pelon hallinta.....	8
3.2 Yhteisön tuoma turva	10
3.3 Motivoituminen – tie sisäiseen turvallisuuden kokemukseen ja onnistumiseen?	12
4 LASTENSUOJELUA SÄÄTELEVÄT LAIT SUOMESSA	14
4.1 Lapsen oikeudet sopimus lainsäädännön perustana.....	15
4.2 Lainsäädäntö ja koulukotitoiminta.....	15
5 NUOREN SPIRITUALITEETTI OSANA HYVINVOINTIA	17
5.1 Spiritualiteetin tarkoitus	17
5.2 Uskonnollisuuden merkitys ja nuoruus	17
5.3 Nuoren hengellisyys ja sen tukeminen	18
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	20
6.1 Aikaisempi tutkimus	20
6.2 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimustehtävät	21
6.3 Aineiston keruu	22
6.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	23
7 TUTKIMUSTULOKSET	25
7.1 Kokemuksesta voimaa- hankkeesta saatu tieto	25
7.2 Haastatteluiden tulokset	27
7.3 Johtopäätökset	33
8 POHDINTA	38
LÄHTEET	40

LIITTEET

1 JOHDANTO

Olen työskennellyt lastensuojelun piirissä 13 vuotta, Valtion koulukodissa, Lagmansgårdenin yksikössä Pännäisissä. Valtion koulukoteja on kuusi kappaletta Suomessa ja nämä vastaavat niistä 2,5 prosenttia sijoitetuista lapsista joiden katsotaan olevan vaikeimmin hoidettavissa tai vaikeimmin oireilevia. Tämä tuo väistämättä mukanaan sen, että nuoren matka koulukotiin on usein pitkä. Nuorella on näin ollen usein monia epäonnistuneita sijoituksia takanaan ja moniongelmallisuus on avainsanana sijoituksessa. Nuorella on usein suuria koulunkäyntiongelmia, joko erinäisten oppimisvaikeuksien tai jatkuvien poissaolojen muodossa, mielenterveys- tai päihdeongelmia sekä väkivaltaista käyttäytymistä.

Nuorella joka sijoitetaan Lagmansgårdenille, on siis aina vaikea tausta. Sijoitusten päämääriä ovat useimmiten koulunkäynnin turvaaminen, ja että mahdollisten mielenterveysongelmien kanssa opitaan elämään (terapia, lääkitys, terapeuttiset ja hoidolliset keskustelut kautta), päihteettömään elämään ohjaaminen sekä vuorovaikutustaitojen ja minäkuvan vahvistaminen.

Oman työkokemukseni perusteella koen, että sijoitettu nuori kokee usein olevansa monella tavalla kovin turvaton. Turvattomuuden tunnetta nuori lievittää usein esimerkiksi päihteillä tai ihmissuhteilla jotka eivät edistä nuoren omaa hyvinvointia ja kehitystä. Näin ollen tutkimus siitä, mitkä ovat niitä seikkoja, jotka sijoitetulle nuorelle tuovat laitospäristössä turvaa, on hyvin mielenkiintoinen. Oletukseni on, että arjen rutiinit, toistuvuus ja ennalta-arvattavissa oleva päivänjärjestys sekä ennen kaikkea turvalliset vuorovaikutussuhteet aikuisten kanssa olisivat turvaa tuovia elementtejä. Kirjoitan myös yhteisöllisyyden ja toiminnallisuuden merkityksestä yksilön hyvinvointinäkökulmasta.

Monet meistä uskovat, että hengellisyys on olemassa jokaisessa ihmisessä, ja että uskonnon koetaan tuovan turvaa elämään, etenkin vaikeissa elämäntilanteissa. Tästä voisi tehdä johtopäätöksen, että usko ja hengellisyys voisivat edesauttaa nuoren turvallisuuden kokemusta etenkin laitoshoidossa, jossa lähtökohtana ovat, nuoren ja tämän perheen kriisi. Hengellisyys ei kuitenkaan kuulu suunnitelmallisesti ja päämäärätietoisesti Lagmansgårdenin arkeen. Nyt haluankin turvallisuus-elementtien lisäksi tutkia sitä, voisiko hengellisyys tuoda mukanaan jotain sijoitetun nuoren turvallisuuden kokemukseen, ja miten hengellisyyden pitäisi siinä tapauksessa nuorten mielestä näkyä koulukodin arjessa?

Opinnäytetyö hankkeistetaan Lagmansgårdenille ja tavoitteena on kehittää Lagmansgårdenin toimintaa tutkimustulosten valossa. Toimintaa on tarkoitus kehittää niin, että arjessa huomioitaisiin yhä paremmin ja suunnitelmallisemmin niitä asioita jotka nuoret kokevat turvaa tuoviksi. Lisäksi täytyy arvioida, tulisiko hengellisyyden olla osa koulukodin arkea ja millä tavalla se voisi näkyä.

2 YHTEISÖLLISYYS JA TOIMINNALLISUUS OSANA HYVINVOINTIA

2.1 Yhteisöllisyys osana hyvinvointia

Yhteisön syntymisen edellytyksenä ovat ihmisten yhteiset mielenkiinnon kohteet jotka usein saavat ihmiset toimimaan yhdessä ja tuntemaan yhteyttä toisiinsa. Yhteisö tarjoaa yksilölle mahdollisuuden kuulua johonkin itseään suurempaan turvattomassa maailmassa. Usein ollaankin sitä mieltä, että juuri *kuuluminen* on yhteisöjen tärkein ominaisuus. Kommunikaatio on oleellinen osa yhteisöä ja nykyajan teknologia (esimerkiksi internet) mahdollistaa yhteisöjen syntymisen ja toimimisen irrallaan fyysisistä paikoista. Pysyvempien yhteisöjen lisäksi yksilö voi kuulua elämänsä aikana useisiin eri yhteisöihin, joiden rajat ovat joustavia. Ulkoiset merkit yhteisöllisyydestä ovat ajan myötä heikenneet (esimerkiksi pukeutuminen) mutta yhä edelleen on yhteisöllisyyden lähtökohtana raja ”meidän” ja ”heidän” välillä. Yhteisö syntyy siis erottautumalla muista. Yhteisöllisyys on inklusion ja eksklusion dynamiikkaa eli käytännössä ulos- ja sisäänsulkemista. Toisaalta ihminen on siis solidaarinen ryhmälleen mutta tämä tuo usein mukanaan sen, että hän ei ole solidaarinen muita ryhmiä kohtaan. (Pessi & Seppänen 2011, 288-296.)

Yhteisöllisyys on tärkeä osa ihmisen hyvinvointia. Sosiaaliset suhteet ovatkin terveyden ohella keskeisiä lähteitä hyvinvoinnille. Yhteisöt ja yhteisöllisyys nähdäänkin usein keinona hyvinvoinnin lisäämiselle. Jo käsite ”yhteisö” luo useimmille meistä positiivisia mielikuvia. Yhteisö on jotain lämmintä, kodikasta ja sen suojassa voi tuntea olonsa turvalliseksi. Yhteisössä voi myös luottaa ympärillä olevien ihmisten avuliaisuuteen ja hyvään tahtoon. Epävarmassa maailmassa on turvallista kuulua yhteisöön, jonka säännöt ja normit säätelevät yksilön toimintaa ja elämää. Toisaalta ihminen toivoo usein myös suurta vapautta – vapautta valita

itse. Näin ollen nämä kaksi muodostavat suuren ristiriidan. Voisi todeta, että mitä vapaampi yksilö on, sitä vähemmän hänellä voi olla yhteisön tuomaa turvaa. Toisaalta, kun yhteisön tuoma turva lisääntyy, vähenee samalla yksilön vapaus. (Pessi & Seppänen 2011, 288-289.) Arvotutkimusten mukaan nykyajan länsimaiset ihmiset eivät enää etsi perusturvallisuutta, vaan pyrkivät sitäkin enemmän toteuttamaan omaa itseään. Tästä huolimatta lähiyhteisöt ovat vielä nykyisinkin keskeisellä sijalla onnellisuuden kokemuksessa. Yhteisöt ovat siis yhä edelleen hyvän elämän perustana. (Pessi & Seppänen 2011, 290-291.)

2.2 Toiminnan merkitys arjen hyvinvoinnissa

Arjessa toimiminen vaikuttaa koettuun hyvinvointiin, onnellisuuteen sekä elämän tyytyväisyyteen. Aiempien tutkimusten mukaan ihmiset näkevät arkensa toiminnallisen ajankäytön jakautuvan kolmeen eri alueeseen: ansiotyö tai opinnot, kotityöt sekä vapaa-aika. Arjen hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että ajankäyttö näiden kolmen eri alueen välillä pysyy tasapainossa. Ihminen kokee voivansa hyvin silloin kun hän hallitsee ajankäyttöään ja toimintaansa näillä eri elämän toiminta-alueilla. (Raijas 2011, 250-253.)

Koulukodissa arki jakaantuu väistämättä Raijaksen mainitsemiin alueisiin. Nuori käy päivisin koulua ja iltaisin hänellä on vapaa-aikaa jonka voi täyttää mielekkäällä harrastuksella. Nuorta vaaditaan arjessa suorittamaan kotitöiden kaltaisia askareita, kuten esimerkiksi huoneensa siivoamista sekä pöydän kattamista ruokailutilanteissa.

Koulukodissa aikuisten huolenpito ja hoito vakauttavat nuorta niin, että arjen asiat alkavat sujua paremmin sijoituksen edetessä. Nuori alkaa huolehtia omasta koulunkäynnistään, päivärytmistään, arjen säännöistä sekä noudattaa yleisiä toi-

mintamalleja. Nuori alkaa toivon mukaan myös pitää huolta raha-asioistaan sekä noudattaa tekemiään sopimuksia. (Valtion koulukodit: toiminta.)

Toiminnallisuus näkyy myös koulukodin hoidollisessa työssä ja psykiatrisesti suuntautuneessa työtavassa. Hoitotyössä pyritään järjestämään nuorille mieluisaa toimintaa joka voimistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta esimerkiksi yhteisten patienti- tai hiihtoretkien muodossa. Myös toiminnalliset ja tarinalliset työpajat edistävät nuoren kasvua ja kehitystä ja edistävät näin arjen sujuvuutta.

3 TURVALISUUS JA TURVATTOMUUS

Ihmisten kokemus turvallisuudesta on muuttunut viimeisten 20 vuoden aikana. Aikanamme turvattomuutta aiheuttavat ensisijaisesti maailmanlaajuiset asiat kuten esimerkiksi ympäristöasiat sekä maailmantilanteeseen liittyvät seikat. Ympäristökysymykset sekä ihmisten välinpitämättömyys toisiaan kohtaan ovat yleisimpiä turvattomuuden aiheuttajia. Etäiset asiat kuten juuri globaalit kysymykset tuovat turvattomuutta ja läheiset asiat, ensisijaisesti ihmissuhteet, tuovat turvaa. Lisäksi on huomioitava, että läheiset asiat tuovat turvattomuutta silloin kun ne eivät ole kunnossa. Toisaalta etäiset asiat eivät kykene tuomaan turvaa, edes silloin kun ne ovat kunnossa – vaikka ne tuolloin vähentävät turvattomuutta. Turvallisuus ja turvattomuus ovat toisaalta yksilöllisiä, sidoksissa kontekstiinsa, ihmisen ikään, sukupuolen, elämänvaiheeseen, toimeentuloon ja niin eteenpäin. Toisaalta ne liittyvät myös elämisen ehtoihin ja elämänkokemukseen. (Niemelä & Lahikainen 2000, 9-10.) Turvattomuus ja turvallisuus koskettavat siis jokaista meistä kaikkialla ja jatkuvasti. Turvallisuuteen voidaan vaikuttaa yhteiskuntatasolla usein eri keinon, esimerkiksi poliittisten päätösten sekä kasvatuksen kautta. (Pentti 2003, 11.)

Turvallisuus on inhimillinen peruspyrkimys ja turvattomuus puolestaan sitä, ettei turvallisuutta pystytä toteuttamaan kaikissa olosuhteissa. Turvallisuutta pidetään usein inhimillisenä tarpeena, ja tämän tarpeen tyydyttäminen on inhimillisen hyvinvoinnin perusta. Ihmisen katsotaan voivan hyvin kun hän pystyy tyydyttämään niin aineelliset kuin henkisetkin tarpeensa. (Niemelä 2000, 21-23.)

Ihmissuhdeturvallisuuden ydinalueita ovat ihmisen läheiset verkostot, kuten esimerkiksi perhe- työ-koulu-, harrastus- ja asuinyhteisö. Mikäli näillä alueilla esiintyy väkivaltaa tai laiminlyöntiä aiheuttaa tämä yksilölle turvattomuutta. Näistä

alueista vaikeimmaksi voidaan nähdä perheväkivalta. Äärimuotoja ovat katuväkivalta sekä seksuaalirikokset. (Niemelä 2000, 30-31.)

Turvallisuuden ja turvattomuuden katsotaan usein olevan yksilön identiteetin perustana jopa siinä määrin, että itsen suhteuttaminen maailmaan alkaa niistä. Kokemus siitä, onko yksilön lähiympäristö riittävän turvallinen, nähdään olevan perustana sille miten omaa itseään ja maailmaa hahmottaa. Lapsen saama hoiva ja hoito sisäistyvät perusturvallisuudeksi jonka kautta syntyy luottamus siihen, että yksilöä autetaan avuntarpeessa. Vastaavasti riittämätön hoito johtaa yksilön ahdinkoon ja epävarmuuteen ja pakottaa lapsen valppauteen turvallisuutensa tarkistamisessa. Näin ollen perusturvallisuuteen sisältyy uskomus muiden ihmisten hyväntahtoisuuteen ja käsityksen siitä, että maailma on elämisen ja tutkimisen arvoinen asia. (Lahikainen 2000, 63-64.)

Varhaisen vuorovaikutuksen katsotaan olevan hyvin ratkaisevassa asemassa ihmisen myöhemmälle elämälle kokonaisuudessaan. Voisi siis todeta, että perusturvallisuus joko saadaan tai sitä ilman jäädään, riippuen varhaisten vuorovaikutusten laadusta. Huonosti hoidettu lapsi altistuu luultavasti aikuisiällä näkemään vaaroja ympäristössään ja myös pettymään ihmissuhteissaan. Tällainen henkilö on luultavasti myös heikommin varustettu huolehtimaan niin muista kuin itsestään myöhemmällä iällä. Sen sijaan hyvin hoidetusta lapsesta kasvaa luultavasti itsenäisen, itsestään huolehtiva aikuinen. (Lahikainen 2000, 63-64.)

3.1 Lapsen ja nuoren pelon hallinta

Kun lapsi saa kokemuksia siitä, että hän hallitsee eri tilanteita, kehittyvät hänen omat voimavaransa samalla ja hänen perusturvallisuutensa voimistuu. Lapset tarvitsevat aikuisten tukea pelottavien asioiden käsittelemiseen. Tutkimukset osoittavatkin, että läheiset ihmiset ovat lapselle niitä, jotka tuovat turvaa ja auttavat

pelkojen käsittelemisessä. Kaikkien pelkojen käsittelemisessä ovat keskeisimpinä asioina sekä tiedollinen että emotionaalinen tuki. Aikuisilla pelkotilat liittyvät usein tulevaisuuteen, lapsilla pelot sen sijaan kytkeytyvät usein ”tässä ja nyt” – tapahtumiin sillä lapsen olemisen keskittyy juuri tähän hetkeen. Lapsen turvallisuuden tunteen kannalta onkin näin ollen ensisijaista, että hän kykenee hallitsemaan arkielämän tapahtumia, päivittäisiä rutiineja. Myös kokemus siitä, että arki on lapselle läheisen aikuisen hallinnassa, on tärkeää. Lapsen turvallisuuden perusta on konkreettisten arkiasioiden jatkuvuudessa sekä hallittavuudessa. (Kirmanen 2000, 139-142.)

Jotta nuori kykenee selkiyttämään oman roolinsa perheessään ja tätä kautta vahvistamaan omaa identiteettiään, on nuoren saatava uusi ymmärrys elämänsä tapahtumiin. Tällaisessa työssä on nuoren oman puheen ja muistojen kuuleminen, huostaanoton käsittely, oman elämänjanan kokoaminen ja puuttuvien tietojen hankinta tärkeitä menneisyyden hahmottamisen keinoja. Yhtä tärkeitä ovat tulevaisuuden näkymät ja tieto siitä miten elämä jatkuu. Aikuisten kyky tyyntyyttää nuoren ahdistusta ja luoda rauhallista ilmapiiriä lisää myönteisiä selviytymisodotuksia. Nuoren kyky huolehtia omasta terveydestä lisääntyy ohjauksen myötä. Tavoitteena on, että nuoren sitoutuessa hoitoon muuttuu saatu huolenpito vähitellen kyvyksi huolehtia itsestään. (Valtion koulukodit: psyykkinen ja fyysinen terveys.)

Sijoituksessa olevan nuoren kanssa on tärkeää käsitellä menneisyyttä mutta samalla antaa mahdollisuus uuden luomiseen, kohti eheämpää elämää ja minuutta. Pelkojen ja ahdistusten hallinta kuuluu oleellisesti prosessiin. Tietoisuus omasta menneisyydestä ja omista käyttäytymiskuvioista sekä osallisuus omassa elämässä ovat myös avaintekijöinä pelkojen hallinnassa. Nuoren arjessa omahoitajasta muodostuu tärkeä henkilö joka tukee ja kannustaa nuorta tämän sijoitusprosessissa kohti eheämpää aikuisuutta.

3.2 Yhteisön tuoma turva

Suomen peruslaissa säädetään, että jokaisella on oikeus elämään, henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen sekä turvallisuuteen (Pentti 2003, 40). Yksilön oikeus turvallisuuteen velvoittaa yhteiskuntaamme toimimaan niin, että sekä yksilön että yhteisön turvallisuustarpeet täytetään. Velvollisuus, oikeus, vapaus ja tunne vastuusta kietoutuvat väistämättä toisiinsa, riippuen siitä mitä on sitoutunut tekemään ja oikeutettu vaatimaan. Oikeus ja velvollisuus kulkevat käsi kädessä. Toteutunut turvallisuus vaatii moraalialla ja omatuntoa sekä kykyä ja tahtoa asettua vääryyttä vastaan. (Pentti 2003, 62-63.)

Turvallisessa yhteisössä yksilö kokee elämänsä turvalliseksi. Samalla tämä kokemus lujittaa yhteisön turvallisuutta. Kaiken turvallisuuden lähtökohta on väkivallattomuus. (Pentti 2003, 11.) Väkivallattomassa eli turvallisessa yhteisössä tulee ainakin seuraavat sisällöt ja tavoitteet toteutua: henkinen ja fyysisen koskemattomuus, oikeudenmukaisuus, tasa-arvoisuus, kohtuullisuus, suvaitsevaisuus, ystävällisyys, kiitollisuus, huomaavaisuus, kuuntelevaisuus, hyvä käytös, kunnioitus, rakkaus, anteeksiantavaisuus, itsehillintä ja veljeys. Voisi sanoa, että turvallisuus on lähtökohdista valittujen tavoitteiden, toiminnan pysyvyyden ja tekojen uskottavuuden lopputulos. (Pentti 2003, 26-27.)

Turvallisuus on ihmisen tarpeiden tyydyttämistä. Henkinen turvattomuus syntyy mielen ylikuormituksesta ja se aiheuttaa henkistä tuskaa. Fyysinen väkivalta taas tuottaa sekä fyysistä että henkistä kärsimystä. Myös henkinen väkivalta voi kärjistyä jopa väkivaltakierteeseen riippuen yksilön kyvystä selvitä kuormittavasta tilanteesta. Turvattomuus voi johtua monesta eri tekijästä esimerkiksi huonoista ihmissuhteista kotona/koulussa/työssä/vapaa-ajalla, arvojen-, ihanteiden sekä asenteiden vääristymien takia. Nämä puolestaan johtavat siihen että yksilö kokee esimerkiksi epäoikeudenmukaisuuksia, epäystävällisyyttä tai suvaitsemattomuut-

ta jotka kaikki yhdessä johtavat turvattomuuden tunteeseen. Tämä puolestaan johtaa usein siihen, että yksilö kokee toivottomuutta, vihaa ja/tai uupumusta. Turvattoman henkilön on myös usein vaikea sopeutua ja kaikki tämä voi pahimmillaan johtaa väkivaltakierteeseen. (Pentti 2003, 63-64.)

Lapsena koettu väkivalta voi vaikuttaa voimakkaasti yksilön minäkäsitykseen. Lapselle saattaa kehittyä käsitys siitä, että hän on paha tai että hänessä on joku vika. Myöhemmin elämässä lapselle voi kehittyä vaikeuksia esimerkiksi seurustelusuhteissa johtuen siitä, että yksilön on vaikeaa kokea hyvää oloa toisen ihmisen läheisyydessä. (Pentti 2003, 88-89.)

Koulukotiin sijoitettu nuori on usein kokenut väkivaltaa jo entuudestaan ja näin ollen koulukoti yhteisön tavoitteena on olla eheyttävä ja turvallinen jotta nuoren minäkäsitys voisi eheytyä ja nuori voisi välttyä Penttisen mainitsemilta vaikeuksilta esimerkiksi seurustelusuhteissa. Tästä huolimatta Näsänen ja Rautavan tekemän tutkimuksen mukaan (1998) kaksi kolmasosaa (62 %) koulukodissa olevista nuorista oli sitä mieltä, että koulukodissa esiintyy väkivaltaa. Valtaosa (71 %) vastanneista nuorista kertoivat, ettei heitä itseään kohtaan ollut kohdistunut väkivaltaa. Kolmasosaa tutkimukseen vastanneista nuorista oli myös kiusattu koulukodissa. Kiusatuista puolet oli sellaisia, jotka kertoivat myös kokeneensa väkivaltaa. Vastusten mukaan kiusaamista oli lähes kaikissa tapauksissa käsitelty tai asian käsittely oli tuntunut tarpeettomalta. (Näsänen & Rautava 1998, 35-36.) Epäkohtiin puuttuminen ja ristiriitojen ratkaiseminen sekä sopiminen ovat keskeisinä arvoina Lagmansgårdenin kaltaisessa koulukodissa jossa vuorovaikutustaitoja ja kykyä toimia yhteisössä harjoitellaan arjen tasolla päivittäin. Uskomme, että vaikka väkivaltaa esiintyykin, on nuoren kokemus turvallisuudesta riippuvainen siitä, puututaanko tilanteeseen riittävän voimakkaasti aikuisten taholta. Nuoren tunne siitä, että häntä kuullaan ja uskotaan, on myös tärkeää turvallisuuden kokemuksen syntymisessä.

3.3 Motivoituminen – tie sisäiseen turvallisuuden kokemukseen ja onnistumiseen?

Motivoitunut ihminen valitsee ja suuntaa toimintansa tavoitteensa saavuttamiseksi. Motivaation katsotaan olevan motiivien (syyn tai aiheen) aikaansaamaksi tilaksi. Näin ollen motiivit ohjaavat ja ylläpitävät motivoituneen henkilön käyttäytymistä. Motiiveja voidaan luokitella sisäisiksi ja ulkoisiksi motiiveiksi. Sisäisiä motiiveja säätelevät esimerkiksi ihmisen tarpeet, tavat, toiveet, harrastukset. Ulkoisiin motiiveihin puolestaan vaikuttavat esimerkiksi sosiaalinen tunnustus, palkkiot ja rangaistukset. (Pentti 2003, 17.) Sisäinen ja ulkoinen motivaatio täydentävät toisiaan sillä myös ympäristöstä saadut kannusteet voivat toimia sisäisen motivaation lähteinä. Luonteeltaan motivaatio voi olla joko yleistä tai tiettyyn tilanteeseen sidottua. (Pentti 2003, 119-120.) Mikäli yksilö toimii päämääräsuuntautuneesti ja toiminta estyy saattaa siitä seurata frustraatiota, toiminnan hämärtymistä tai uudelleen virittäytymistä. (Pentti 2003, 17.) Motivaatio on tiettyyn tilaan liittyvä mielentila joka määrittää sen miten ihminen toimii ja mihin hän huomionsa kohdistaa. Yksilön ympärillä olevat tekijät vaikuttavat siihen, mihin asioihin ja millä voimalla henkilö suuntaa mielenkiintonsa tiettyihin asioihin. Jotta turvallisuus voidaan saavuttaa, vaaditaan sekä osaamista että tahtoa. Turvallisuutta täytyy myös pitää arvona, jotta siihen liittyvät mahdolliset turvallisuusongelmat osataan ajoissa poistaa. (Pentti 2003, 118-119.)

Ihmisen hyvä motivaatio antaa viitteitä siitä, että henkilöllä on voimavaroja ja että hän haluaa käyttää niitä. Yksilön voimavarat riippuvat useista eri tekijöistä kuten esimerkiksi yksilön ominaisuuksista, terveydestä, yksilöllisistä valmiuksista sekä ympäristön vaikutuksesta. (Pentti 2003, 137-138.)

Koulukotisijoitukseen päätyessä nuorelta puuttuu usein motivaatio koulunkäyntiin ja esimerkiksi päihteettömään elämäntyyliin. Tuolloin on hoitotyön tärkeänä

tavoitteena herättää nuoressa elämäniloa jotta tämä rohkenee jälleen toivoa parempaa. Toivo ja motivoituminen kulkevat kokemukseni mukaan usein käsi kädessä.

Nuoren tulevaisuudennäkymien voisi ajatella liittyvän voimakkaasti juuri motivoitumiseen. Näsänen ja Rautava pyysivät tutkimuksessaan (1998) nuoria kuvittelemaan itsensä aikuisena, millaisen elämän nuori arveli itsellään olevan koulukodin jälkeen: missä asuisi, mitä tekisi ja miten pärjäisi? Vastausten mukaan vain yhdellä oppilaalla ilmeni selkeitä huolia liittyen tulevaisuuteen. Vajaalla puolella haastatelluista oli ajatuksena opiskella. Haastatelluista 38 % ei osannut kuvitella tekemisiään koulukodin jälkeen ja loput 18 % sanoivat olevansa työssä tai työttömänä. Yli puolet (65 %) kertoi asumistoiveistaan ja kaksi kolmasosaa toivoi asuvansa omassa asunnossa, kolmannes kuvitteli asuvansa sukulaisten, lähinnä vanhempien kanssa. (Näsänen & Rautava 1998, 39.) Koulukotiajan jälkeiset tutkimukset osoittavat, että kolmasosa sijoitetuista nuorista tulee toimeen omillaan, kolmasosa jatkaa laitospöytä ja kolmasosa tulee toimeen yhteiskunnan tukitoimenpiteiden avulla. Tämän lisäksi pojilla on 30-kertainen riski saada rikosrekisterimerkintä väkivaltateosta, verrattuna valtaväestöön. Koulukotisijoituksessa olleella nuorella on tämän lisäksi kymmenenkertainen riski joutua psykoosiin, yleisväestöön verraten. (Manninen 2013, 6-7.)

Koulukodissa puhutaan paljon toivosta ja motivaatiosta. Tutkimustulosten valossa, todellisuus näyttää kuitenkin varsin synkältä. Pidän sitä enemmän merkinä siitä, miten vaikeassa elämäntilanteessa nuoret joutuvat koulukotiin, kuin siitä, että koulukodin tekemä työ olisi merkityksetöntä tai riittämätöntä. Näen jokaisen onnistumisen tärkeänä juuri siksi, että nuorten taustat ovat kovin moniongelmallisia ja vaikeita.

4 LASTENSUOJELUA SÄÄTELEVÄT LAIT SUOMESSA

Lastensuojelun ydintehtävä ja tavoitteet ovat turvata lapsen oikeus merkitykselliselle elämälle sekä turvallisiin vuorovaikutussuhteisiin. Lapsen täytyy saada olla lapsi riittävän kauan ja saada olla ottamatta aikuisten vastuualueita harteilleen. (Taskinen 2007, 13.) Lastensuojelu on ymmärrettävä lapsen suojakilpenä ja kilpenä toimivat niin sosiaalitoimi kuin muutkin viranomaiset sekä yksittäiset kansalaiset. Yhteiskunnan kehitys on riippuvainen lapsen positiivisesta kasvusta ja kehityksestä ja tästä syystä lapsen suojeluun on panostettava koko yhteiskunnan tasolla. Lapsen kehityksen edistämiseksi tarvitaan lastensuojelun toimenpiteitä mutta myös yhteiskunnallisia toimia. Lastensuojelun piirissä olevien perheiden ongelmiin täytyy puuttua poliittisin keinoin ja tarttua esimerkiksi lapsiperheiden köyhyyteen, mielenterveys- ja päihdeongelmiin. Vanhempien on myös saatava riittävästi tietoa ja tukea lapsen kasvattamisessa. (Taskinen 2007, 11.)

Perhe- ja yksilökohtaista lastensuojelua ovat avohuollon tukitoimenpiteet, huostaanotto ja sijaishuolto sekä jälkihuolto. Lastensuojelulaki käsittelee myös avohuollon tukitoimenpiteitä ja se säätelee sosiaalilautakunnan velvollisuutta ryhtyä avohuollon tukitoimenpiteiden avulla tukemaan nuorta ja/tai tämän perhettä tilanteissa, joissa lapsen kasvuolot vaarantuvat tai jos lapsi käyttäytymisellään vaarantaa oman terveytensä ja kehityksensä. (Kitinoja 2005, 69-70.) Lapselle voidaan järjestää avohuollon tukitoimenpiteenä myös perhehoitoa tai laitoshuoltoa. Huostaanotto on perusteltua lastensuojelulain 16 § mukaan mikäli seuraavat tunnusmerkit täyttyvät: avohuollon tukitoimenpiteet osoittautuvat riittämättömiksi ja lapsen huolenpito tai muut kodin olosuhteet ovat sellaiset, että ne asettavat lapsen kehityksen ja kasvun vakavasti vaaraan, lapsi vaarantaa oman terveytensä käyttämällä päihteitä, tekemällä rikoksia ja jos sijaishuollon arvioidaan olevan eduksi lapselle. (Kitinoja 2005, 70.)

4.1 Lapsen oikeudet sopimus lainsäädännön perustana

Lainsäädäntömme taustalla vaikuttaa Suomen 21.8.1991 ratifioima Lapsen oikeuksien sopimus. Tämä on valtiota sitova asiakirja ja sen ratifioineiden valtioiden lainsäädäntöjen on vastattava sopimusta. (Kitinoja 2005, 69.) Kolmannen artiklan mukaan on lapsen parhaan oltava etusijassa kaikissa lapsia koskevissa toimenpiteissä, riippumatta siitä minkä toimen viranomainen on vastuussa tehtävistä toimenpiteistä. Muita tärkeitä periaatteita Lapsen oikeuksien sopimuksessa ovat lapsen oikeus olla tulematta syrjityksi, oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehitykseen sekä oikeus ilmaista omat mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa. Lapsen mielipiteet on otettava huomioon iän ja kehitystason mukaisesti. Lastensuojelua pohdittaessa on otettava huomioon että periaate lapsen parhaan edistämisestä sekä periaate yksityiselämästä ja perhe-elämästä ovat usein käsitteitä jotka eivät täysin kohtaa. Molemmat ovat kuitenkin tärkeitä ihmisoikeuskysymyksiä. Näiden kahden ristiriidat aiheuttavatkin usein lastensuojelun piirissä jännitteitä. (Taskinen 2007, 15.)

4.2 Lainsäädäntö ja koulukotitoiminta

Tärkeimmät lastensuojelua koskevat säännökset sisältyvät lastensuojelulakiin (683/1983) ja lastensuojeluasetukseen (1010/1983). Näitä täydentävät sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annettu laki (812/2000). Nämä lait ovat myös koulukotien toiminnan perusta, samoin kuin asetus valtion koulukodeista (769/1978). Valtion koulukoteja koskevaa asetusta säädettiin vuosina 1992 (881/1992) ja 1998 (988/1998). Tämän lisäksi ovat koulukotien toiminnan kannalta keskeisiä lakeja laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983), koulukotien koulutoimintaa ohjeistava perusopetuslaki (628/1998) ja perusopetusasetus

(852/1998) ja niissä tehtävää mielenterveystyötä säätelevä mielenterveyslaki (116/1990). (Kitinoja 2005, 69.)

Sosiaalilautakunnan huostaan otetuille lapsille on järjestettävä sijaishuoltoa. Sijaishuollolla tarkoitetaan perhehoitoa, laitoshuoltoa tai muulla tarkoituksenmukaisella tavalla. Lastensuojelulaki määrittää sijaishuollon siten, että se on hoitoa ja kasvatusta joka järjestetään kodin ulkopuolella. Lastenkodit, nuorisokodit ja koulukodit sekä muut näihin rinnastettavat lastensuojelulaitokset tulevat kysymykseen silloin kun puhutaan laitoshuollosta. Koulukodilla ja muilla siihen rinnastettavalle lastensuojelulaitoksella tarkoitetaan kasvatuksellisin perustein tapahtuvaa osastomuotoista laitoshuoltoa joka ei ole kunnan järjestämää laitoshuoltoa. Nykyään koulukotien osana toimii myös perhekoteja. Lokakuussa 1992 tehdyn asetusmuutoksen ansiosta voidaan koulukodeissa järjestää myös mielenterveyspalveluita. Tahdosta riippumatonta hoitoa ei kuitenkaan voida koulukodeissa järjestää. (Kitinoja 2005, 71-72.)

5 NUOREN SPIRITUALITEETTI OSANA HYVINVOINTIA

5.1 Spiritualiteetin tarkoitus

”Spiritualiteetti on tietoisuus siitä, että on olemassa muutakin todellisuutta kuin arkitodellisuus” –David Hay

Spiritualiteetilla on perinteisesti viitattu kristillisen kirkon piirissä hengellistä elämää ja sen hoitamista. Psykologian ja sosiologian tutkimusten sekä uskontokasvatuksen piirissä termiä katsastellaan laajemmin. Puhutaan yleisestä spiritualiteetista (common spirituality), joka ilmenee niin uskovan kuin uskonnottoman ihmisen maailmankatsomuksesta ja arvoista. Tästä näkökulmasta katsottuna hengellisyys nähdään osana jokaista ihmistä. Tämän käsityksen mukaan hengellisyys on ihmisen ydin ja liittyy ihmisen kasvamiseen ja syvimpään olemiseen. Spiritualiteettiin liitetään ominaisuuksia kuten esimerkiksi herkkyyys, elämän ihmettely, tarkoituksen etsiminen, usko, itsetuntemus, rohkaisu ja tunteet. Spiritualiteetti ei välttämättä liity uskontoon, ja Tuomisen mukaan myös uskonnottoman ihmisen elämässä on hengellinen ulottuvuus. (Tuominen 2005, 35-36.)

5.2 Uskonnollisuuden merkitys ja nuoruus

Nuoruus on pohdiskelun aikaa. Tuolloin nuori miettii ihmiselämän tarkoitusta, oikeaa ja väärää, maailman epäoikeudenmukaisuuksia sekä kuoleman jälkeistä elämää. Suuret elämän kysymykset ovat luonteeltaan spirituaalisia. Ne käsittelevät ihmisen pyrkimystä luoda merkityksiä ja kokea tarkoitusta. Kysymykset ovat osa nuoren kasvua ja kehitystä, pyrkimystä muodostaa oma maailmankatsomus, arvomaailma ja moraali. (Sinisalo 2013, 12.) Viime vuosina psykologit ovat kiinnostuneet yhä enemmän spiritualiteetin ja uskonnon roolista ihmisten elämässä ja

terveydessä. Spiritualiteetilla ja uskonnollisuudella vaikuttaa olevan positiivinen vaikutus ihmisen henkiseen hyvinvointiin ja mielenterveyteen ja jopa fyysiseen terveyteen ja kykyyn parantua. Kokonaisuudessa spiritualiteetilla ja uskonnollisuudella nähdään olevan hyvin positiivinen vaikutus ihmisen elämään. Useiden tutkimusten tulosten perusteella on nähty, että ihmisten uskonnollisella vakaumuksella ja onnellisuudella, moraalisuudella ja positiivisten tunteiden välillä on yhteys. Uskonnollisuuden nähdään tutkimusten valossa myös lisäävän ihmisten toivon kokemusta ja uskoa tulevaisuuteen. Uskonnollisuus lisää hyvinvointia kokonaisuudessa esimerkiksi sitä kautta, että uskonnolliset ihmiset eroavat harvemmin ja että heidän perhe-elämänsä on vakaampaa ja ehyempää. Uskonnolliseen toimintaan osallistuvilla ihmisillä on lisäksi muita todennäköisemmin terveemmät elämäntavat alkoholin tai huumeiden käyttöön liittyen. Uskonnolliset ihmiset ovat yleisesti ottaen myös fyysisesti terveempiä, joka taas saa ihmiset voimaan myös henkisesti paremmin. Uskonto ja spiritualiteetti voivat toimia myös suojaavana tekijänä erinäisten sairauksien kehittymiselle, samalla se voi olla myös selviytymisen keino, joka vähentää sairauden vaikutuksia. Tämän lisäksi uskonnollisesta piiristä voi toki löytää myös sosiaalista tukea ja yhteisön johon yksilö kokee kuuluvansa. (Sinisalo 2013, 15.)

5.3 Nuoren hengellisyys ja sen tukeminen

Nuoren elämä on osaksi myllerrystä ja muutosta. Nuori kyselee, etsii omaa miinuitaan, muovaa maailmankatsomustaan, rakentaa ihmissuhteitaan, itsenäistyy ja ihmettelee maailman menoa. Arkiset asiat kuten koulu, harrastukset ja ystävät täyttävät elämän ja ne nähdään myös elämän merkittävimpinä asioina. Suurin osa nuorista sanoo kuitenkin ainakin joskus miettivänsä elämän tarkoitusta ja mielekkyyttä. Osa taas toteaa, ettei aikaa siihen ole. (Tuominen 2005, 36.) Nuori uskaltaa aidosti ihmetellä ja kyseenalaistaa, kapinoida ja kyseenalaistaa. Nuoren ihmettely

ja kyselyä ei pidä tukahduttaa vaikka nuoren on toki opittava yhteiset elämisen säännöt ja normit. Nuori kaipaa vastauksia elämän suurimpiin kysymyksiin. Sellaisia ovat esimerkiksi: onko Jumala olemassa? Miksi Jumala sallii kärsimyksen? Mikä on elämän tarkoitus? Myös teemat kuten esimerkiksi ystävyys, rakkaus, perhe, päihteet, arvot ja tulevaisuus kiinnostavat nuorta. Tällaisia kysymyksiä täytyy käsitellä, vaikkei vastauksia aina löytyisikään. (Tuominen 2005, 36-39.) Nuoren sisäistä maailmaa tulee vahvistaa ja antaa nuorelle tilaa kysellä ja ihmetellä elämän monimuotoisuutta ja salaisuutta. Nuoren kasvun ohjaaminen ja tukeminen eivät suinkaan tarkoita sen manipuloimista, tai että sitä ohjataan ennalta päätettyyn lopputulokseen. On enemmänkin kyse heittäytymisestä, rinnalla kulkemisesta ja yhdessä etsimisestä. Nuori tarvitsee opettamista, opastusta ja hengellistä ohjausta. Hengellinen ohjaaja voi olla rinnalla kulkija, matkakumppani, suunnan näyttäjä ja opas. Tällöin aikuisen tehtävä on esimerkiksi kuunnella ja tukea – auttaa nuorta kuulemaan Jumala oman elämänsä myllerryksen keskellä. (Tuominen 2005, 40-41.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Aikaisempi tutkimus

Koulukoteja ja myös laitoksia ylipäätään on tutkittu suomessa vain vähän. Juuri lasten laitokset ovat sosiaalitutkimuksen vaikeimpia ja sensitiivisempiä tutkimusaiheita, sillä silloin liikutaan hyvin erityisessä ympäristössä ja vaikeiden, henkilökohtaisten ja yhteisöllisten asioiden parissa. Laitostutkimus koetaan uhkaavana sillä se voi horjuttaa niin laitoksen, siellä asuvien ja työskentelevien kuin tutkijankin tasapainoa. Tätä taustaa vasten ei siis ole ihme, että lastensuojelulaitoksia on tutkittu niin vähän. (Kitinoja 2005, 92-93.) Koulukoteja on viime aikoina kuitenkin rohjettu tutkia eri näkökulmasta, esimerkiksi koulukodin koulusta tehdään parasta aikaa tutkimusta (Koskinen 2015), seurantatutkimusta koulukodin jälkeen (Manninen 2013), nuorten psykiatrisesta oireilusta ja ennusteesta (Manninen 2014), taidelähtöisten menetelmien käyttö lastensuojelussa (Känkänen, 2013) sekä meillä oleva Pekkarisen tutkimus aiheesta lastensuojelusta aikuistuneiden nuorten kokemukset. Tätä vanhempia tutkimuksia on tehty kahdeksan kappaletta ja ne ovat kaikki yliopistotasoisia tutkimuksia.

Turvallisuutta, sen tekijöitä kuten myös turvattomuutta ja sen seuraamuksia, on tutkittu laajasti. Hengellisyyden merkitystä turvallisuuden kokemuksessa on tutkittu esimerkiksi vanhustenhoidon ja päihdekuntoutuksen yhteydessä, mutta tietääkseni ei koulukotimaailmaan liitettynä. Näin ollen tutkimus, jossa yhdistyvät koulukotimaailma, turvallisuuden tunne sekä hengellisyys, on mielestäni mielenkiintoinen ja tarpeellinen erityisesti koulukotitoiminnan kehittämisenäkökulmasta.

6.2 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimustehtävät

Opinnäytetyöllä haetaan vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- a) Millainen on ”hyvä aikuinen/ turvallinen aikuinen” koulukodissa?
- b) Edistääkö yhteisöllisyys turvallisuuden kokemusta nuoren näkökulmasta? Tarvitaanko toiminnallisuutta yhteisön hyvän hengen luomiseen?
- c) Tuoko hengellisyys nuoren mielestä turvaa arkeen? Miten hengellisyys voisi näkyä koulukodin arjessa?

Koska itse työskentelen koulukodissa, on sen arki itselläni sydäntä lähellä oleva asia kuten myös jatkuva kehitystyö alalla. Koulukotien Kokemuksesta Voimaa – hanke on nostanut pinnalle kehitystyön niin valtakunnallisella, kuin paikallistasolla. Tämän lisäksi Lagmansgårdenin nuorten keskuudessa ovat viimeisen vuoden aikana nousseet pinnalle myös hengelliset kysymykset. Nuoret ovat esimerkiksi toivoneet papin vierailua ja tilojen siunaamista. Tähän toiveeseen vastattiin, ja pappi on käynyt kaksi kertaa Lagmansgårdenilla pitämässä aamunavausta. Lisäksi pappi siunasi osastot nuorten toiveesta. Papin kanssa keskusteleminen ja eri tilaisuuksiin osallistuminen oli luonnollisesti täysin vapaaehtoista nuorille. Toiminta ei kuitenkaan ole suunnitelmallista eikä systemaattista. Nuorten esiin tuomat toiveet ja heidän antama palaute eri tilaisuuksien jälkeen, nostavat yllä olevat tutkimuskysymykset erittäin ajankohtaisiksi. Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää Lagmansgårdenin toimintaa ja saada myös konkreettisia esimerkkejä siitä, mitkä asiat tuovat turvaa ja kuinka niitä seikkoja voisi tuoda arjessa päämäärätietoisemmin ja suunnitelmallisemmin esiin.

6.3 Aineiston keruu

Valtion koulukodit ovat kehittämässä toimintaansa nuorten kokemuksia kuunnellen. Kokemuksesta voimaa - hanke on kaksivuotinen ja sen puitteissa on perustettu yksi valtakunnallinen ryhmä ja useita koulukotikohtaisia ryhmiä. Valtakunnallisessa ryhmässä pyritään kuulemaan entisiä sijoitettuja nuoria ja kehittämään koulukotien toimintaa näiden kokemusten pohjalta. Koulukotikohtaisissa ryhmissä taas nykyiset nuoret pyrkivät kehittämään oman koulukotinsa toimintaa. Tässä kehittämistyössä koulukodit ovat edelläkävijöitä, sillä kansainvälisestikin tarkasteltuna kokemusasiantuntijatoiminta lastensuojelun sijaishuollossa on varsin uutta. Kokemuksesta voimaa hankkeen, valtakunnallisen ryhmän tapaamisista saatu tieto on osana tutkimusmateriaaliani. Jokaisen kokemuksesta voimaa -tapaamisen jälkeen kirjoitettiin yhteenveto niistä asioista joista puhuttiin. Tapaamisissa sovittiin, että yhteenvedot ovat vapaasti käytettävissä olevaa materiaalia, joten siltä pohjalta sain valtuuden käyttää myös siitä saatua tietoa omassa tutkimuksessani.

Haastattelin myös kolmea tällä hetkellä sijoituksessa olevaa nuorta ja pyrin heidän kokemustensa ja mielipiteidensä avulla analysoimaan nuorten sijoituksessa kokemaa turvallisuutta koulukodissa. Haastattelut olivat luonnollisesti nuorille vapaaehtoisia, ja tarvittavat kirjalliset luvat oli sosiaalityöntekijöiltä saatu sekä suulliset luvat vanhemmilta. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina valmiiksi suunnitellun lomakehaastattelun perusteella. Haastattelut tapahtuivat Lagmansgårdenin koulukodilla. Haastattelutilanteet olivat lyhyitä (10-15 minuuttia) sillä kyseisten nuorten on vaikeaa keskittyä pidemmiksi ajoiksi. Haastatteluissa nuoret saivat kertoa mielipiteitään ja kysyin myös tarkentavia kysymyksiä sekä annoin tarkentavia vaihtoehtoja. Lomakehaastattelun etuja ovat esimerkiksi se, että haastatteli voi täsmentää kysymyksiä tarvittaessa (Alastalo2005, 72). Kaikki haastattelut äänitettiin ja litteroitiin.

Haastattelun etuina ovat esimerkiksi se, että haastateltu voi joko hyväksyä tai kieltäytyä haastattelupyynnöstä. Toinen haastattelun etu on se, että haastatteluun voidaan valita sellaiset henkilöt, joilla tiedetään olevan kokemusta tutkittavasta aiheesta. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 76.) Teemahaastattelu eli puolistrukturoitu haastattelu on lähellä syvähaastattelua. Teemahaastattelussa edetään etukäteen valittujen teemojen perusteella ja täydennetään näitä tarpeen mukaan tarkentavilla kysymyksillä. Metodologisesti teemahaastattelussa korostetaan ihmisten tulkintoja asioista, niitä merkityksiä joita he ovat asioille antaneet sekä sitä miten merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. Teemahaastattelussa pyritään löytämään tutkimukselle merkityksellisiä vastauksia, ongelmanasettelun tai tutkimustehtävän mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 76-77.)

Teemahaastattelun kysymykset nousivat opinnäytetyön tutkimustehtävistä.

6.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Laadullisen tutkimuksen perusteena on tutkijan avoin subjektiviteetti ja sen myöntäminen, että tutkija on tutkimuksen keskeinen tutkimusväline. Näin ollen kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden kriteeri on tutkija itse ja luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. (Eskola & Suoranta 2003, 210-212.)

Kaikessa tiedonkeruussa on tärkeää huomioida eettiset periaatteet, erityisesti silloin jos kyseessä ovat lapset tai nuoret. Tutkimuseettisiin periaatteisiin kuuluu luonnollisesti vastaajien kunnioittava kohtaaminen ja kohtelu, heidän anonymiteettinsä säilyttämisen ja informaation kertominen kyselyn tarkoituksesta, mihin tietoja käytetään ja myös sitä kuka tiedot näkee, miten niitä säilytetään ja miten ne hävitetään. Tällainen työskentely on minulle luontevaa, sillä samat toimintaperiaatteet pätevät lastensuojelutyöhön muutoinkin.

Nuoret ovat varsin päteviä pohtimaan ja analysoimaan omaa tilannettaan ja vointiaan, joten siinä suhteessa näkisin tutkimuksen hyvinkin luotettavana. Luotettavuutta lisää se, että osa tutkimuksen materiaalista on saatu nuorilta, jotka ovat jo päättäneet oman sijoituksensa ja näin ollen näkevät sen mahdollisesti eri valossa kuin tällä hetkellä sijoituksessa olevat nuoret. Lisäksi haastateltavat nuoret ovat olleet eripituisia jaksoja Lagmansgårdenilla joten heidän näkemykset voisivat erota toisistaan myös tästä syystä.

Oman suhteeni nuoriin näen sekä ongelmana että vahvuutena luotettavuuden näkökulmasta. Toisaalta voisi ajatella, että nuori ei uskalla kertoa oikeita mielipiteitään, sillä olen hänen elämäänsä vaikuttava henkilö koulukotisijoituksessa. Toisaalta näen sen selkeänä voimakkuutena, sillä turvallinen ja pysyvä suhde on pohja kaikelle vuorovaikutukselle, erityisesti koulukodissa. Koska haastattelu todella oli aidosti vapaaehtoista, voisi myös olettaa, että ne nuoret, jotka lähtivät toteuttamaan haastattelua, halusivat osallistua ja luultavimmin uskaltavat tuolloin kanssani rehelliseen vuorovaikutukseen. Kaikki osallistuvat nuoret ovat sijoitettu Lagmansgårdenille eri aikoina, joten heidän suhteensa minuun eriävät toisistaan siinä mielessä. Tästä on mielestäni etua juuri luotettavuuden näkökulmasta.

7 TUTKIMUSTULOKSET

7.1 Kokemuksesta voimaa- hankkeesta saatu tieto

Kokemuksesta voimaa – hankkeen tiimoilta sain aiheeseen liittyvää tietoa, turvallisuuden kokemukseen liittyen, lähinnä vuorovaikutussuhteisiin nuorten ja aikuisten välillä, (”hyvän aikuisen ominaisuudet ja ja huonon aikuisen ominaisuudet”) sekä sääntöihin ja normeihin liittyen koulukodin arjessa. Yhdessä Kokemuksesta voimaa -hankkeen työpajassa käsitelimme myös teemaa ”motivaatio – uuden alku” ja tästä teemasta sain myös tutkimusaiheeseeni relevanttia tietoa. Alla tuon esiin niitä näkemyksiä ja kokemuksia joita entisillä nuorilla oli yllä mainituista asioista. Hankkeeseen osallistuneita nuoria kutsutaan kokemusasiantuntijoiksi. Kokemusasiantuntija on henkilö joka itse omaa kyseessä olevan asian kokemuksia ja joka on oman kokemuksensa kautta valmis auttamaan ja tukemaan toisia samassa tilanteessa olevia henkilöitä (Kokemusasiantuntija: Kokemusasiantuntijuus.)

Kokemusasiantuntijoilta saadun tiedon perusteella hyvä ohjaaja on seuraavanlainen henkilö ja työskentelee seuraavasti:

- ”Jalat maassa”, ei pakota puhumaan mutta on läsnä.
- Ottaa huomioon lapsen luonteen ja kohtelee nuoria yksilöllisesti.
- Aikuinen ei esitä mitään vaan on oma itsensä ja puhuu rehellisesti myös silloin kun oikeita vastauksia ei ole.
- Antaa kahdenkeskistä aikaa –myös muutoin kuin ”pakolliset vaateostokset”.
- Huumorintajuinen ja palkitsee hyvästä käyttäytymisestä.

Huonon ohjaajan ominaisuuksia ovat hankkeessa mukana olleiden nuorten mukaan tekopyhyys, kireys, saarnaaminen pikku asioista sekä turhien tunnelauseiden viljelemisestä kuten esimerkiksi ”kyllä me sinusta välitämme”.

”Nuori kyllä huomaa, jos ohjaaja ei tykkää olla siellä töissä”

- hankkeessa mukana ollut tyttö #1

Lisäksi selvisi, että suhteiden luominen vie aikaa!

Hankkeen aikana keskusteltiin myös aiheesta ”hyvä tulo koulukotiin”. Tuosta työpajasta nousi selkeästi esiin, että suunniteltu ja hallittu sijoitus tuo nuorelle sijoitustilanteessa turvaa. Nuorelle järjestetty tutustumistilaisuus nähtiin konkreettisenä esimerkkinä siitä, miten nuorelle tulee turvallinen olo uudessa ja vaativassa tilanteessa. Tiedon saaminen etukäteen on myös ensisijaisen tärkeää! Myös vanhempien hyväksyntä ja tuki nähtiin sijoitukselle hyvin tärkeänä.

”Sain hyvissä ajoin tietää minne olen menossa ja pääsin rauhassa tutustumaan jokaiseen opettajaan, jokaiseen työntekijään ja muutama nuori oli ovela ottamassa vastaan...”

- Hankkeessa mukana ollut tyttö # 2

Positiivisen ja turvaa tuoman kokemuksen vastakohtana oli kaoottinen, ”salassa” tehty sijoitus jossa nuori ei tiennyt mihin hän tulee ja miksi.

”Tulin koulukotiin tutustumaan ja sinne mut jätettiin, vieraiden ihmisten keskelle, vieraaseen paikkaan. Alko helvetillinen sopeutuminen...”

- Hankkeessa mukana ollut tyttö # 3

Säännöt, käytännöt ja rutiinit puhuttivat työpajoissa kokemusasiantuntijoita paljon. Tapaamisista nousi esiin seuraavia asioita, liittyen turvallisuuden kokemukseen koulukodissa:

- Huolenpidon ja välittämisen on oltava työtavassa näkyvää – välittämisen kokemus syntyy pienistä asioista!
- Rutiinit ja päivärytmi tuovat nuorelle turvaa.
- Aikuisten on sitouduttava nuoren kanssa tehtyihin sopimuksiin.
- Fyysinen koskemattomuus tärkeää!

Kokemusasiantuntijoita puhutteli myös aihe ”Motivaatio –uusi alku”. Tästä teemasta tuli ilmi esimerkiksi se, että ulkoiset pakotteet siirtyvät usein sisäisiksi ajan myötä. Toisin sanoen, nuori omaksuu ulkoa asetetut säännöt, normit ja rutiinit omaksi – olettaen että sijoitus onnistuu ja nuori itse löytää muutokseen tarvittavat motivaation. Motivaatio nähtiin sisäiseksi ominaisuudeksi joka monilla on sijoitukseen joutuessa sammunut, kuten myös toivo paremmasta. Kokemusasiantuntijat toivat myös esiin, että nuori ei usein rohkene unelmoimaan paremmasta elämän kaaoksen keskellä. Eheytymiseen tarvitaan usein ulkopuolista tukea ja kannustusta: ”ei se motivaatio itestään tuu”. Kokemusasiantuntijat toivat voimakkaasti esiin positiivisen palautteen merkitystä sekä sitä, että nuori alkaa elämään sitä todellisuutta mitä hänestä puhutaan ääneen. Näin ollen on tärkeää, että työskennellään voimavarakeskeisesti – kuitenkin kaunistelematta asioita. Eräs entinen nuori toikin julki sen, kuinka tärkeää aikuisten on olla rehellisiä myös silloin kun asiat ovat menneet pieleen.

7.2 Haastatteluiden tulokset

Liittyen siihen minkälaisen aikuisen nuoret kokevat hyväksi ja turvalliseksi sain haastatteluilta seuraavia tuloksia:

Kaikki kolme haastateltua nuorta olivat samaa mieltä seuraavista hyvän aikuisen/ohjaajan ominaisuuksista: asiallinen, ymmärtäväinen, hyväksyvä ja joustava. Lisäksi kaksi heistä oli sitä mieltä että hyvä aikuinen/ohjaaja on uskottava, suorasukainen ja päättäväinen. Yksi kolmesta haastatelluista nuorista oli sitä mieltä että hyvä aikuinen/ohjaaja on tämän lisäksi puhelias, fyysisesti läheinen, helposti lähestyttävissä, saavutettavissa/antaa nuorelle aikaa ja antaa vastakaikua.

Yksi nuorista kertoi myös, että hyvä ja turvallinen aikuinen on sellainen joka itse noudattaa sääntöjä ja lakeja ja myös vaatii nuorta tekemään samoin.

” Mmm... eli sillä on tietyt säännöt ja se haluaa et niitä noudatetaa”

-Poika 16 -vuotta, sijoitettuna Lagmansgårdenilla noin 1,5 vuotta.

Toinen haastatelluista toi esiin seuraavaa:

” ehkä sellanen suorasukanen, sen luo voi mennä ja se on päättäväinen ja nii. Pitää olla joustava, niinku et asioista voi aina jutella”

- Poika 16 -vuotta, sijoitettuna Lagmansgårdenilla noin vuoden.

Haastatteluissa ilmeni myös, että rehellisyys ja luotettavuus ovat asioita joita nuoret arvostavat ja jotka selkeästi ovat hyvän ja luotettavan aikuisen ominaisuuksia.

Fyysisestä turvasta keskusteltaessa olivat kaikki kolme hyvin samaa mieltä niistä seikoista jotka tuovat juuri fyysistä turvaa. Kaikkien kolmen haastatellun mielestä aikuisten läsnäolo sekä se, että aikuisia on riittävästi tuo fyysistä turvaa. Fyysistä turvaa tuo kaikkien kolmen mielestä myös oma huone, sekä oma fyysinen ja verbaalinen kyky puolustautua. Kaikki kolme olivat samaa mieltä myös siitä, että valvontakamerat eivät vaikuta turvallisuuden tunteeseen positiivisesti. Valvontakamerat yleisissä tiloissa nähtiin lähinnä ärsyttävänä ja ahdistavana tekijöinä.

” Niistä kytätään meidän tekemisiä... en tykkää...”

- Poika 16 -vuotta, sijoitettuna Lagmansgårdenilla noin 1,5 vuotta.

” Liian paljon valvonnan alla olemine ahistaa, se on ihan turha juttu”

- Poika 16 -vuotta, sijoitettuna Lagmansgårdenilla noin vuoden.

Sosiaalisesta ja emotionaalista turvasta keskusteltaessa kaikki kolme haastateltavaa olivat sitä mieltä, että seuraavat asiat ovat heille tärkeitä: suhde vanhempiin ja muuhun perheeseen sekä ystäviin. Kaksi kolmesta vastasivat myös, että suhteet ohjaajiin ja kuraattoreihin ovat tärkeitä. Kaksi haastatelluista olivat sitä mieltä, että suhde opettajiin on tärkeä.

” No, suhde vanhempiin ja muuhun perheeseen -äiti on tosi tärkeä, sit ystäviin, opettajiin, kuraattoriin ja ohjaajiin. Ne on tärkeitä”

- Poika 16 -vuotta, sijoitettuna Lagmansgårdenilla noin 1,5 vuotta.

Kaikki kolme olivat sitä mieltä, että sosiaalityöntekijä ei ole tärkeä heille. Osasyynä tähän voisi olla Penttisen esiintuoma näkökulma, jonka mukaan kaukaiset asiat eivät tuo turvaa. (Pentti 2003, 11.) Nuori tapaa sosiaalityöntekijäänsä noin kahdesti vuodessa ja lisäksi työntekijöiden vaihtuvuus on suuri. Tästä syystä voisi olettaa, että suhde jää etäiseksi eikä sosiaalityöntekijää tästä syystä koeta tärkeäksi eikä suhde tähän kykene tuomaan turvallisuuden tunnetta nuorelle.

” En mä siitä piä yhtää, se tekee kaikki asiat vääri. Ei siitä mun mielestä oo ittelle mitää hyötyä ollu”

- Poika 16 -vuotias, sijoitettuna Lagmansgårdenille noin kaksi kuukautta.

Kukaan nuorista ei myöskään ollut sitä mieltä, että muut viranomaiset pystyisivät tuomaan heille turvallisuuden tunnetta. Yksi haastatelluista nosti kuitenkin esiin seuraavia ”muita viranomaisia” positiivisessa mielessä:

” Mut palomiehii ja ambulanssi, ne tuo turvaa”

- Poika 16 -vuotta, sijoitettuna Lagmansgårdenilla noin vuoden.

Tästä mielipiteestä tulee mieleen, että palomiehet ja ambulanssihenkilökunta ovat pelastushenkilökuntaa jotka eivät ole nuoren näkökulmasta joutuneet rajaamaan nuoren elämää mitenkään negatiivisella tavalla. Mikäli nuori on elämässään kohdannut näitä ammattiryhmiä, ovat he olleet pelastustehtävissä.

Yksi nuorista nosti esiin, että myös terapeutti oli jäänyt hänen mieleensä positiivisella tavalla:

” Mmm... No ehkä siitä terapiasta sillo joskus pienenä oli jotai hyötyä...”

- Poika 16 -vuotias, sijoitettuna Lagmansgårdenille noin kaksi kuukautta.

Kaikki kolme nuorta toivat esiin, että he näkevät Lagmansgårdenin turvallisena sijoituspaikkana heille.

” Ku täällä on sääntöjä ja niitä pitää noudattaa nii se niinku tekee tästä paikasta hyvän.

- Poika 16 -vuotta, sijoitettuna Lagmansgårdenilla noin 1,5 vuotta.

Turvallisuuden tunne liittyi kaikkien kolmen haastattelun mukaan suoranaisesti ihmissuhteisiin toisiin nuoriin sekä aikuisiin/työntekijöihin. Nuoret kertoivat myös, että muut nuoret auttavat sopeutumisessa ja että juuri suhteet muihin nuo-

riin ovat todella tärkeitä tekijöitä liittyen sijoituspaikassa viihtymiseen ja sopeutumiseen. Haastateltavat kokivat olevansa osa porukkaa, kuuluvansa Lagmansgårdenin yhteisöön. He olivat myös sitä mieltä, että Lagmansgårdenilla tehdään asioita hyvän hengen ("me-hengen") luomiseksi. Esimerkkinä hyvistä asioista, joita laitoksessa tehdään "me-hengen" luomiseksi olivat pienryhmät-toiminta (joissa työskennellään tarinallisten ja toiminnallisten työtapojen kanssa tietyn teeman ympärillä pienryhmässä).

" Joo, puhuminen on hyvä juttu. Et tehä tällasia juttuja yhdessä, puhutaa jostai yhdessä"

-Poika 16 -vuotta, sijoitettuna Lagmansgårdenilla noin vuoden.

Kaikki kolme nuoret kertoivat, että toiminnallisuus on osa Lagmansgårdenin arkea. Kaksi haastatelluista kertoi olevansa aktiivi harrastajia ja kolmas kertoi, että harrastamiseen olisi mahdollisuuksia, mikäli niihin tarttuisi. Nuoret kokivat toisaalta, etteivät pysty suoranaisesti itse vaikuttamaan toimintaan, mutta tarkemmin pohdittuna tulivat kuitenkin siihen tulokseen, että toimintaan voi vaikuttaa esimerkiksi viikkopalaverissa, jossa suunnitellaan aikuisten ja nuorten kanssa tulevaa viikkoa. Yksi nuorista kertoi myös, että nuoret voivat ehdottaa jotain tiettyä aktiviteettiä mikä sitten yleensä toteutuu. Esimerkkinä mukavasta yhdessä tekemisestä mainittiin elokuvateatterissa käynnit sekä kahvilla käynnit. Eräs nuorista toi esiin, että ohjaajan kanssa yhdessä harrastaminen tuntui mukavalta ja yhdessä tekeminen myös korosti kyseisen ohjaajan tärkeyttä nuorelle. Kaikki kolme haastateltua kokivat, että yhdessä tekeminen, toiminnallisuus vahvistavat "me-henkeä" ja lisäävät hyvän olon tunnetta ryhmässä.

" Yhdessä oleminen on niinku se mistä se hyvä olo tulee..."

- Poika 16 -vuotias, sijoitettuna Lagmansgårdenille noin kaksi kuukautta.

Lagmansgårdenilla toteutuvat projektit esimerkiksi Myrsky hanke, pienryhmätöiminta sekä kehittäjäryhmä nähtiin kaikki positiivisina asioina jotka omalta osaltaan nostattavat ”me-henkeä” laitoksessa.

” Vaikka noi myrskyt ja pienryhmät, ne on ihan mukavia... ei ne ainakaa liian ärsyttäviä oo...”

- Poika 16 -vuotias, sijoitettuna Lagmansgårdenille noin kaksi kuukautta.

Kysymykseen siitä, voisiko laitoksessa tehdä jotain toisin tai enemmän, toivat nuoret esiin seuraavia konkreettisia asioita: puhelinta pitäisi saada pitää myös öisin ja lisäksi nuoret toivoivat enemmän toimintaa ”yli osaston rajojen”.

” No yöllä pitäis saada pitää puhelinta, se on turvallisuus juttu seki. Jos yöllä tulis jotain juttuja niin sit vois soittaa vaikka yövahdille. Ei sen tarvis olla nii että te niinku mietitte heti et me sillo vaikka pelattais tai sellasta koko yö sillä puhelimella tai nii... se ois sellane turvajuttu. Niinku muillaki ihmisillä, se vaa ois siinä sängyn vieressä.”

- Poika 16 -vuotta, sijoitettuna Lagmansgårdenilla noin 1,5 vuotta.

” No mun mielestä pitäis viettää aikaa enemmän yhdessä, on tyhmää et vaa K1 on yksin ja muut osaston kans. Ei me nähä toisiamme muuta ku röökillä tai sit lasien läpi tai harvoin sillo jos ne tulee mejän osastolle pelaa. Se on iha tyhmä juttu et ihmisiä erotetaa toisistaa, mun mielestä se on jotenkin vähä ahistaa kans.”

-Poika 16 -vuotta, sijoitettuna Lagmansgårdenilla noin vuoden.

Hengellisestä turvasta keskusteltaessa yksi kolmesta nuoresta luonnehti itseään uskovaiseksi. Toinen nuorista kertoi uskovansa muttei katsonut olevansa ”varsinaisesti uskovainen” ja kolmas sanoi, ettei usko ollenkaan. Kaikki kolme olivat sitä mieltä, että hengellisyys tuo turvaa ihmisille vaikkei se välttämättä tuonutkaan turvaa juuri vastanneelle nuorelle itselleen. Kaikki kolme olivat sitä mieltä, että papin käynnit koulukodissa olivat positiivisia tapahtumia. He katsoivat, että vapaaehtoiset tapahtumat tai tilaisuudet kuten esimerkiksi tilojen siunaaminen oli-

vat hyvästä ja ne kaksi nuorta, jotka olivat tilojen siunaamisen aikana laitoksessa, katsoivat että se lisäsi turvallisuuden tunnetta. Esimerkkeinä siitä, miten hengellisyys voisi nuorten mielestä näkyä koulukodin kaltaisessa paikassa, olivat aamunavaukset, vapaaehtoiset tilaisuudet sekä papin vierailut laitoksessa. Yksi nuorista toi myös esiin, että kirkon rakentaminen pihaan olisi hyvä juttu! Sama nuori kertoi myös huomanneensa eron ”ei-uskovaisten ja uskovaisten ohjaajien” välillä ja kertoi, että kokee uskovaisten ohjaajien olevan ”parempia ja mukavampia ihmisiä”.

” En mä tiiä, vaik nii et se pappi kävis täällä pitämäs aamunavauksia tai nii. Siinä hän ainaki menee tunnista aikaa... ja oli se hyvä sillo ku se siunas nää paikat.”

- Poika 16 -vuotta, sijoitettuna Lagmansgårdenilla noin 1,5 vuotta.

” ...mut mä voin sanoa et kyllä se (hengellisyys) tuo turvaa. Mä voin sanoa, et jos täällä ois monta monta ohjaajia uskossa –onhan tällä joitain mut jos ois enemmän nii tää ois vielä parempi paikka. Uskovaiset ihmiset on paljo paljo mukavempia – no kato vaik XXX ja XXX (nimet poistettu) ne on paljo mukavempia. Se usko niinku muokkaa sitä ihmistä paremmaks. Mut en mä jaksa uskoa tuputtaa kellekkää väkisi...”

- Poika 16 -vuotta, sijoitettuna Lagmansgårdenilla noin vuoden.

7.3 Johtopäätökset

Tutkimuksen valossa vaikuttaa siltä, että yhdessä tekeminen, suhde aikuisiin ja toisiin nuoriin sekä nuoren omat henkilökohtaiset ominaisuudet vaikuttavat voimakkaasti sijoitetun nuoren kokemukseen turvallisuudesta koulukodissa.

Kokemuksesta voimaa hankkeesta saadun tiedon perusteella, liittyen ”hyvän aikuisen/ohjaajan” ominaisuuksiin voisi todeta, että Niemelän esiin tuoma näkökulma siitä, että ihmisen läheiset verkostot ja yhteisöt ovat turvaa tuovia, pitää

paikkaansa. (Niemelä 2000, 30-31.) Voisi ajatella, että mikäli ohjaajan ja nuoren suhde on turvallinen, kokee nuori itsensä turvalliseksi. Toisaalta Niemelä toteaa myös, että mikäli näillä alueilla esiintyy laiminlyöntiä tai väkivaltaa, aiheuttaa tämä turvattomuutta. (Niemelä 2000, 30-31.) Näsänen ja Rautavaaran tekemän tutkimuksen mukaan koulukodissa esiintyy sekä väkivaltaa, että kiusaamista (Näsänen & Rautava 1998, 35-36). Nämä negatiiviset ilmiöt tosin kuvastivat nuorten välisiä suhteita, eivät niinkään aikuisten ja nuorten välistä vuorovaikutusta.

Kirmasen mukaan lapsen pelon hallinta perustuu arjen hallintaan sekä siihen, että arki on lapselle turvallisen aikuisen hallinnassa (Kirmanen 2000, 139-142). Tämän perusteella koulukotiyhteisön tulisi olla turvallinen yhteisö nuorelle, sillä koulukodissa arki on suunnitelmallista ja aikuisten hallinnassa olevaa. Lahikaisen tuotoksissa esiintyy, että lapsen saama hoiva ja hoito sisäistyvät vähitellen perusturvallisuudeksi jonka kautta syntyy luottamus siihen, että häntä autetaan avuntarpeessa. (Lahikainen 2000, 63-64.) Tästä voisi päätellä, että mikäli aikuiset nuoren ympärillä toistuvasti ja päämäärätietoisesti hoitavat, auttavat ja ohjaavat Kokemuksesta voimaa -hankkeessa esiintyneillä tavoilla nuorta, pystytään hänelle luomaan korjaavia kokemuksia ja mahdollisesti myös perusturvallisuuden tunteen.

Sekä Kirmanen (2000) ajatukset, että kokemusasiantuntijoiden kokemukset ja haastatteluissa esiintyneet tulokset tukevat sitä, että arjen ennakointi, toistuvuus, säännöt sekä rutiinit ovat tärkeitä turvallisuuden kokemuksen näkökulmasta. Kokemusasiantuntijat toivovat esiintyneen, että ennalta-arvattavuus ja nuorelle rehellinen tiedottaminen kaikissa tilanteissa ovat ensiarvoisen tärkeitä asioita turvallisuuden tunteen syntymisessä ja luomisessa.

Pessi ja Seppänen tuovat esiintyneen, että ”kuuluminen” on yksi yhteisön tärkeimmistä ominaisuuksista kuten myös kommunikaatio. (Pessi & Seppänen 2011, 288-296.) Tämä selittää varmasti sen, miksi haastatellut nuoret pitävät tärkeänä juuri yhdessä olemista, tekemistä ja puhumista. Nämä seikat muodostavat Lagmansgårdenil-

la yhteisön jonka nuoret kertoivat kokevansa turvallisen paikkana itselleen. Pessi ja Seppänen nostivat esiin yhtenä yhteisön muodostumisen ilmiönä myös erottautumisen muista (Pessi & Seppänen 2011, 288-296). Koulukotihan selkeästi erottuu muusta ulkopuolisesta maailmasta ja muodostaa hyvin tiiviin yhteisön. Ilmiötä voi selittää juuri erottuminen ja muiden ulkopuolisten selkeä ulossulkeminen. Eräs haastatelluista nuorista toi esiin, sääntöjen tärkeyden turvallisuuden tunteen muodostamisessa. Tämä tukee Pessin ja Seppäsen ajatusta siitä, että yhteisö säätelee yksilön toimintaa ja elämää. Toisaalta tiivis yhteisö vähentää yksilön omaa vapautta. (Pessi & Seppänen 2011, 288-289.) Juuri tästä ristiriidasta nousee usein nuorten kipuilu siitä, ettei asioita aina saa itse päättää ja tämä aiheuttaa paikoin voimakasta frustraatiota.

Raijas tuo esiin arjen toiminnallisen ajankäytön jakautuman ansiotyöhön/opintoihin, kotitöiden sekä vapaa-ajan välille (Raijas 2011, 250-253). Lagmansgårdenilla arki jakautuu juuri näihin Raijaksen mainitseisiin osa-alueisiin. Nuorten haastatteluissa sekä Kokemusasiantuntijoiden mielipiteet tukevat Raijaksen ajatusta siitä, että näiden osatekijöiden tulee olla toistensa kanssa tasapainossa jotta turvallisuuden tunne saavutetaan.

Niemelä ja Lahikainen nostavat esiin läheisten, lähinnä ihmissuhteiden merkitystä turvallisuuden tunteen muodostumisessa (Niemelä 2000, 30-31; Lahikainen 2000, 63-64). Myös haastatteluissa sekä kokemuksesta voimaa- työpajoissa nousee esiin juuri ihmissuhteiden tärkeys jossa suhde ohjaajiin sekä muihin nuoriin nähdään ensisijaisen tärkeinä. Niemelä toteaa myös, että turvallisuus on perustarve jonka tyydyttäminen on kaiken hyvinvoinnin lähtökohta (Niemelä 2000, 21-23). Tämä onkin koulukotien peruspilari, ajatus siitä, että kaikki perustuu turvallisuuden tunteeseen. Nuoren kanssa täytyy päästä hyvään ja syvään vuorovaikutus suhteeseen jotta korjaava työ pääsee alkuun. Ihmissuhteissa piilee kaikki voima ja muu-

toksen mahdollisuus. Tämä ilmenee selkeästi myös haastatteluissa sekä Kokemus-
asiantuntijoiden mielipiteissä.

Kirmanen tuo esiin, että lapsen voimavarat ja perusturvallisuus voimistuvat kun hän itse saa kokea hallitsevansa tilanteita arjessa. Kirmanen nostaa myös esiin aikuisten tärkeyden lapselle pelottavien tilanteiden hallitsemisessa. (Kirmanen 2000, 139-142.) Tätä tukee myös haastateltujen nuorten esiin tuoma tärkeys siitä, että itse saa päättää ja valita mitä tekee esimerkiksi vapaa-ajallaan. Arjen toistuvuuden ja ennalta-arvattavuuden tärkeys nousee usein esiin haastatteluissa sekä Kokemuksesta voimaa- työpajoissa ja on varmasti osatekijänä arjen hallittavuuden tunteessa nuorille. Kirmanen tuo myös esiin tiedollisen ja emotionaalisen tuen merkityksen lapsen pelkojen hallinnassa (Kirmanen 2000, 139-142). Tästä puhuivat myös Kokemusasiantuntijat tuodessaan esiin sen, kuinka tärkeää on aikuisten rehellisyys myös vaikeissa tilanteissa. Haastattelut nuoret toivat myös esiin sen, että pitävät eri ryhmiä kuten esimerkiksi pienryhmä –työpajoja hyvinä asioina. Näissä keskustellaan myös vaikeista asioita kuitenkin yleisellä, turvallisella tasolla. Usein pienryhmissä eheytetään nuoren käsitystä omasta minuudesta sekä elämänsä historiasta. Tämän tärkeyttä tukee Kirmanen esiin tuoman emotionaalisen ja tiedollisen tuen merkitys pelkojen hallitsemisessa (Kirmanen 2000, 139-142).

Tuominen puhuu nuoren hengellisyydestä sekä kehitymisestä aikuiseksi ihmisiksi. Tuomisen mukaan suurin osa nuorista pohtii jossain vaiheessa elämäänsä suuria kysymyksiä kuten elämän tarkoitusta ja sen mielekkyyttä. Näihin kysymyksiin nuori tarvitsee Tuomisen mukaan vastauksia ja aikuisten tukea. (Tuominen 2005, 36.) Tekemieni haastatteluiden perusteella kaikki kolme nuorta ovat pohtineet elämän suurimpia kysymyksiä. Voisi myös olettaa, että koulukotiin joutuessa nuori joutuu pohtimaan elämän kysymyksiä yhä syvemmin ja laajemmin kuin ”normaali tilanteessa” oleva nuori. Näin ollen voisi ajatella, että koulukodis-

sa on erityisen tärkeää ottaa huomioon myös nuoren hengelliset kysymykset ja tarpeet, ohjata ja pohtia myös niitä asioita nuoren kanssa avoimesti.

Tuomisen sanat ”nuori tarvitsee opettamista, opastusta ja hengellistä ohjausta”, pätevät tutkimukseni mukaan, näin ollen, erityisesti koulukoti nuoria.

8 POHDINTA

Tutkimukseni perusteella turvallisuuden kokemus syntyy yhdessä olost, tekemisestä sekä yhteisöllisyyttä tukien ja kehittäen. Tämän tulee myös jatkossa ja yhä päämäärätietoisemmin ja suunnitellummin olla koulukotitoiminnan ydin. Useilla koulukotiin päätyvillä nuorilla on vaikeita ongelmia juuri ryhmässä toimimisessa sekä sosiaalisissa suhteissaan. Yhteisöllisyys, yhdessä toimimisen ja tekemisen kautta nuori pääsee harjoittelemaan juuri näitä elämän tärkeimpiä valmiuksia monella eri tasolla. Yhdessä tekeminen ja oleminen tuntuvat mukavalta, ne saavat nuoren tuntemaan itsensä tärkeäksi. Suhteessa toiseen ihmiseen, nuori voi alkaa eheytymään omassa tahdissaan. Pienet asiat ovat juuri niitä, jotka muuttavat kaiken. Tutkimustulosteni valossa onkin erityisen tärkeää, että koulukotihenkilökuntaan kuuluvat ihmiset pohtivat omaa olemustaan kokonaisuudessaan sekä sitä tapaa jolla he kohtaavat nuoren jokaisessa tilanteessa. Kaikilla eleillä, äänenpainolla ja katseilla on merkitystä nuorelle.

Toiminnallisuus tukee yhteisöllisyyttä ja nuori oppii sen kautta uusia valmiuksia elämän eri osa-alueilla. Toiminnallisuus ei siis ole pelkästään ajanvietettä vaan siihen liittyy myös se, että yhdessä tehdessä luodaan samalla merkityksellisiä ja syviä ihmissuhteita ja opitaan uusia taitoja. Tutkimustulosteni valossa voi todeta, että toiminnallisuus kulkee käsi kädessä yhteisöllisyyden, yhteenkuulumisen ja hyvän olon tunteen kanssa. Nuoren turvallisuuden tunteeseen vaikuttavat myös hänen henkilökohtaiset ominaisuudet kuten esimerkiksi kyky puolustaa itseään fyysisesti ja sanallisesti. Nuori saa turvaa myös ympärillä olevasta verkostostaan johon kuuluvat ensisijaisesti ystävät ja perhe mutta myös koulukodin henkilökunta. Tutkimuksessani ilmeni, että yhdessä puhuminen on tärkeää, kuten myös ajan antaminen nuorelle. Koulukodin henkilökunnan täytyy myös jatkossa korostaa ajan antamisen merkitystä kuten myös sitä, että luodaan mahdollisuuksia ja sopi-

via puitteita hyvän ja syvän keskustelun syntymiseen. Tutkimuksessa ilmeni myös, että yhdessä tekeminen luo oivalliset puitteet keskusteluun ja hyvään vuorovaikutukseen.

Hengellisyys voi olla osa jokaista ihmistä ja tutkimuksessani ilmeni, että myös ihminen joka ei itse usko Jumalaan voi silti pitää esimerkiksi hengellistä tilaisuutta hyvin tärkeänä ja ne voivat sellaisinaan tuoda turvaa. Pidän tutkimukseni valossa tärkeänä, että koulukodissa vastataan myös nuoren hengellisiin tarpeisiin ja tuetaan nuorta tämän hengellisten kysymysten parissa. Koulukodin tulee jatkossa luoda mahdollisuuksia nuorille siihen, että he voivat halutessaan osallistua myös hengellisiin tilaisuuksiin joko koulukodin tiloissa tai seurakuntien yhteyksissä.

Arvioni mukaan tutkimukseni onnistui hyvin. Sain konkreettisia vastauksia siihen, millaisen aikuisen nuori kokee hyväksi ja että ”hyvä aikuinen” tuo myös nuorelle turvallisuuden tunteen ja luo mahdollisuudet hyvälle vuorovaikutussuhteelle. Lisäksi tutkimukseni vahvisti ajatusta siitä, että koulukotien tulee panostaa juuri yhteisöllisyyteen ja yhdessä tekemiseen myös jatkossa. Hengellisiin tarpeisiin koulukotien tulee osata vastata jatkossa ja tämä voisi tutkimustulosteni perusteella tapahtua parantamalla yhteistyötä seurakuntien kanssa. Seurakunnan työntekijä voisi esimerkiksi käydä säännöllisesti koulukodissa pitämässä aamunavausta tai järjestämässä jotain vapaaehtoista toimintaa nuorille.

LÄHTEET

- Alastalo, M. 2005. Tutkimushaastattelun historia yhteiskuntatieteissä. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 57-77.
- Eskola, J. & Suoranta J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Helsinki: Gummerus.
- Finlex: Lastensuojelulaki. 2007. Lastensuojelulaki. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. Luettu: 26.1.2015.
- Kokemuksesta voimaa hankeen tapaamisten yhteenvedot, taapaamiskerrat 1.9.2014, 16.10.2014 ja 17.1. 2015.
- Kokemusasiantuntijuus: Kokemusasiantuntija. 2013. Kokemusasiantuntijuus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.kokemusasiantuntija.fi/8>. Luettu: 8.5.2015.
- Koskinen, S. 2015. Yrittävyyttä oppimassa - Itsesäätelytaitojen kehittäminen ja tulevaisuuteen suuntaaminen yrittäjyyskasvatuksen pedagogiikan keinoin. Etnografinen tutkimus koulukodin koulusta. Meneillään oleva tutkimus.
- Kirmanen, T. 2000. Pelon hallinta ja lapsen turvallisuus. Teoksessa P. Niemelä & A-R. Lahikainen (toim.) Inhimillinen turvallisuus. Tampere: osuuskunta Vastapaino, 119-148.
- Kitinoja, M. 2005. Kujan päässä koulukoti. Stakes.
- Känkäinen, P. & Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2013. Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa –kohti tilaa ja kokemuksia. Tampere: Suomen yliopistopaino Oy.
- Lahikainen, A-R. 2000. Turvallisuus identiteettikysymyksenä. Teoksessa P. Niemelä & A-R. Lahikainen (toim.) Inhimillinen turvallisuus. Tampere: osuuskunta Vastapaino, 61-90.
- Manninen, M. 2013. Koulukodin jälkeen –seurantatutkimuksen tuloksia. PDF-tiedosto. Saatavissa: http://www.lskl.fi/files/2556/Marko_Manninen_Koulukodin_jalkeen_-_seurantatutkimuksen_tuloksia.pdf. Luettu: 4.2.2015.

- Manninen, M. 2014. Koulukotiin sijoitettujen nuorten psykiatrinen oirekuva ja ennuste. Tampere: Juvenes Print.
- Niemelä, P. & Lahikainen, A-R. 2000. Johdanto. Teoksessa P. Niemelä & A-R. Lahikainen (toim.) Inhimillinen turvallisuus. Tampere: osuuskunta Vastapaino, 9-17.
- Niemelä, P. 2000. Turvallisuuden käsite ja tarkastelukehikko. Teoksessa P. Niemelä & A-R. Lahikainen (toim.) Inhimillinen turvallisuus. Tampere: osuuskunta Vastapaino, 21-40.
- Näsänen, M. & Rautava, M. 1998. Koulukotioppilaiden kokemuksia ja näkemyksiä huostaanotosta, sijoituksesta ja koulukotielämästä. Stakes.
- Pentti, V. 2003. Turvallinen yhteisö - turvattu yksilö. Turvallisuutta kasvatuksen ja yhteiskuntapolitiikan keinoin. Helsinki: Yliopistopaino.
- Pessi, A-B & Seppänen, M. 2014. Yhteisöllisyys. Teoksessa J. Saari (toim.) Hyvinvointi Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press OY Yliopistokustannus, HYV Yhtymä, 288-313.
- Raijas, A. 2014. Arjen hyvinvointi. Teoksessa J. Saari (toim.) Hyvinvointi Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press OY Yliopistokustannus, HYV Yhtymä, 243-263.
- Sinisalo, A. 2013. Nuoren uskonnollinen spiritualiteetti osana elämänsuunnittelua ja holistista opinto-ohjausta. PDF-tiedosto. Saatavissa: http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20130851/urn_nbn_fi_uef-20130851.pdf. Luettu: 3.1.2015.
- Taskinen, S. 2007. Barnskyddslag. Tillämpningsguide. Stakes.
- Tuominen, J. & Sarajärvi A. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1. – 2. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuominen, H. 2005. Elän ja hengitän – nuoren spiritualiteetti. Teoksessa T. Paananen & H. Tuominen. Nuorisotyön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 35-54.
- Valtion koulukodit. 2014. Valtion koulukotien toiminta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.valtionkoulukodit.fi/toiminta.html>. Luettu: 26.1.2015.

LAGMANSGÅRDEN

HYVÄ NUOREN SIJOITTAJA,

Työskentelen kuraattorina Lagmansgårdenin koulukodilla ja ohessa opiskelen yhteisöpedagogiksi Centrian ammattikorkeakoulussa. Teen opinnäytetyötäni Lagmansgårdenin koulukodissa ja tutkin koulukotiin sijoitettujen nuorten kokemusta turvallisuudesta. Osana opinnäytetyötäni haastattelen 3-5 Lagmansgårdenilla asuvaa nuorta. Haastattelutilanteissa on mukana vain nuori itse sekä minä haastattelijana. Haastatteluun osallistuminen on nuorelle vapaaehtoista.

Nuorten haastattelu on oleellinen osa opinnäytetyötäni, sillä olen kiinnostunut juuri heidän kokemasta turvallisuuden tunteesta jotta pystymme kehittämään toimintaamme. Haastatteluista saatava materiaali käsitellään nimettömänä, mutta teidän lupa on tarpeellinen, koska nuori on alaikäinen ja huostaanotettu. Kun opinnäytetyöni on valmis, hävitetään haastatteluista kertynyt materiaali, eikä aineistoa käytetä muihin tarkoituksiin. Minua sitoo luonnollisesti vaitiolovelvollisuus.

Pyydän lupaa haastatella _____. Palautathan ystävällisesti alhaalla olevan osan, mukaan liitettyssä kirjekuoressa.

Mikäli teillä herää kysymyksiä aiheeseen liittyen, vastaan mielelläni kysymyksiin numerosta 029-5244815 tai s-postitse tanja.sabel@lagmansgarden.fi

Yhteistyöterveisin,

Tanja Sabel

() Annan _____ luvan osallistua tutkimukseen.

() En anna _____ lupaa osallistua tutkimukseen.

___/___ 2014 _____

Sosiaalityöntekijän allekirjoitus

LAGMANSGÅRDEN

TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

Taustatiedot :

Ikä

Sukupuoli

Kuinka monta sijoituspaikkaa: _____

Sijoitettuna Lagmansgårdenille _____

MINKÄLAISEN AIKUISEN KOET TURVALLISEKSI:

Mitä luonteenpiirteitä turvallisella aikuisella on?

- Dominoiva
- Suorasukainen
- Uskaltaa asettaa nuoren vastuuseen esim. riita tilanteessa
- Asiallinen
- Uskottava
- Puhelias
- Ulospäinsuuntautunut
- Helposti lähestyttävissä
- Saavutettavissa/antaa nuorelle aikaa
- Antaa vastakaikua
- Ymmärtäväinen
- Läheinen (Fyysisesti /Psyykkisesti)
- Käyttäytyy sopivasti
- Hyväksyvä
- Joustava
- Päätäväinen
- Muut piirteet?

Mitä muuta turvallinen aikuinen tekee/jättää tekemättä?

Miten turvallinen aikuinen puhuu? Puhuttelee nuorta?

FYYSISET TURVAA TUOVAA SEIKAT:

- Kamera ulkona ja yleisissä tiloissa
- Aikuisten läsnäolo/ Riittävästi aikuisia paikalla
- Oma huone
- Oma fyysinen kyky puolustautua
- Oma verbaalinen kyky puolustautua

Mitkä muut asiat tuovat fyysistä turvaa?

SOSIAALINEN JA EMOTIONAALINEN TURVA

- Suhde vanhempiin
- Suhde muuhun perheeseen
- Suhde ystäviin
- Opettajat/ohjaajat/kuraattorit
- Sosiaalityöntekijä
- Muut viranomaiset

Onko Lagmansgården sinusta turvallinen yhteisö? Koetko kuuluvasi tähän porukkaan? Mitä täällä tehdään hyvän hengen ("me-hengen")syntymiseksi? Voisiko jotain tehdä toisin tai enemmän?

TOIMINNALLISUUS

- Onko toiminnallisuus osa tämän koulukodin arkea? Pidätkö niitä asioita joita täällä voidaan tehdä (harrastukset, pienryhmä toiminta, Myrsky projekti)/tehdään hyvinä?
- Liittykö toiminnallisuus siihen, että kokee kuuluvansa tähän porukkaan? Syntykö "me henki" siitä, että tehdään asioita yhdessä? Voitko itse vaikuttaa siihen toimintaan mitä täällä tehdään?

LAGMANSGÅRDEN

LIITE 2 / 3

HENGELLINEN TURVA:

- Tuoko usko, hengellisyys sinulle mielestäsi turvaa?
- Voisiko hengellisyyden läsnäolo tuoda turvaa arkeen?
- Miten hengellisyys voisi mielestäsi näkyä koulukodin arjessa?